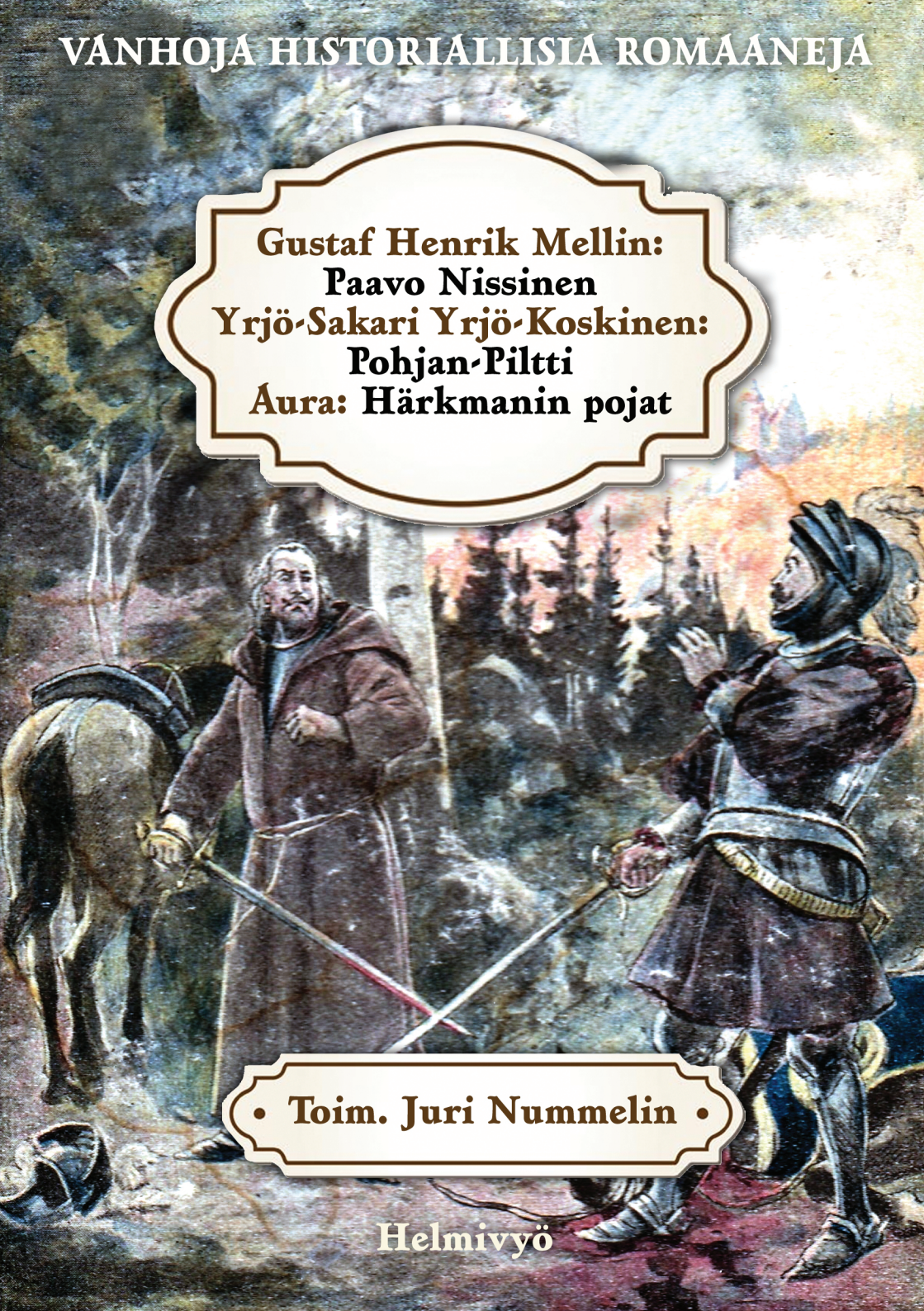

VANHOJA HISTORIAALLISIA ROMAANEJA

**Gustaf Henrik Mellin:
Paavo Nissinen
Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen:
Pohjan-Piltti
Aura: Härkmanin pojat**

• Toim. Juri Nummelin •

Helmivyö

Vanhoja historiallisia romaaneja

Vanhoja historiallisia romaaneja

Gustaf Henrik Mellin: Paavo Nissinen

Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen: Pohjan-Piltti

Aura: Härkmanin pojat

Kustantamo Helmivyö
Turku 2023

© 2023, Gustaf Mellin, Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen, Aura Betty Elfving
Kustantaja: Kustantamo Helmivyö
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 9789527469330

Lukijalle

Historiallinen romaani on ollut Suomessakin suosittu lajityyppi 1800-luvun puolivälistä saakka, ja sen suosio on jatkunut 2000-luvulla. Mika Waltarin ja kumppanien edeltäjiä on lukuisia aina Topeliuksesta ja Juhani Ahosta alkaen, mutta varhaisempiakin esimerkkejä löytyy. Tähän teokseen on koottu kolme vanhaa historiallista romaania, joista kaksi on suomalaisten kirjailijoiden teoksia ja yksi on suomalaissyntyisen kirjailijan Suomeen sijoittuva teos.

Paavo Nissisen (1838, suom. 1879) kirjoittaja oli Gustaf Henrik Mellin (1806 – 1875), joka syntyi Suomessa, mutta eli elämänsä Ruotsissa. Hän muutti Ruotsiin jo neljävuotiaana perheensä kanssa, ja aikuisena hän toimi pitkään pappina ja kirkkoherrana eri paikoissa Ruotsia. Hän kuoli Skånen Norra Vramissa. Mellinin on sanottu olleen Ruotsissa suosittu kirjailija, mutta hänet voi omia myös suomalaiseen kirjallisuuden historiaan, sillä synnyinpaikkansa lisäksi hän myös kirjoitti paljon Suomesta. *Paavo Nissinen* sijoittuu Suomen sotaan eli Ruotsin ja Venäjän väliseen sotaan 1808 – 1809, ja siinä Nissinen on talonpoika, joka on jäänyt Venäjän sotilaiden vangiksi. Hän pääsee tulipalon ansiosta pakoon ja osallistuu sotaan, josta on aiemmin jättäytynyt pois.

Paavo Nissisen lisäksi Melliniltä on suomeksi julkaistu myös romaani *Helena Wrede* (1834, suom. 1879), alaotsikolla *Romanttinen kertomus Kustaavi II Adolfin ajalta*.

Yrjö-Sakari Yrjö-Koskisen *Pohjan-Piltti* (*Mustikoita ja mansikoita* -antologiassa 1859, kirjana 1891) on ainoa näistä teoksista, joka mainitaan perinteisessä kirjallisuudentutkimuksessa, sillä sitä pidetään yhtenä ensimmäisistä suomenkielisistä romaaneista tai pitkistä novelleista. Markku Eskelinen on huomauttanut, että siinä Yrjö-Koskinen käyttää takaumarakennetta, mihin tutkimus ei aikaisemmin ole paneutunut. *Pohjan-Piltti* sijoittuu 1200-luvulle, mutta sen alku tapahtuu 1500-luvun lopussa, jolloin varhaisempaan aikaan sijoittuvaa tarinaa kerrotaan. Pappis- ja sivistyneistösukuun kuulunut Yrjö-Koskinen (1830 – 1903) oli tunnetumpi poliitikkona ja historioitsijana kuin

kirjailijana, ja hän toimi muun muassa senaattorina. Alun perin hänen nimensä oli Georg Zacharias Forsman, ja hän otti Yrjö Koskisen aluksi kirjailijanimeksi 1850-luvulla vaihtaen sen viralliseksi nimekseen vuonna 1882. Hänen tärkein historiallinen työnsä on *Nuijasodan syyt ja alku Pohjanmaalla* (1857 – 1859), josta julkaistiin myös täydennetty laitos myöhemmin. Yrjö-Koskinen toimi vuosina 1874–1892 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimiehenä, ja vuonna 1875 oli perustamassa Suomen Historiallista Seuraa.

Aura puolestaan oli oikealta nimeltään Betty Elfving (1837 – 1923), ja hän oli ensimmäisiä naispuolisia ammattikirjailijoitamme. Porissa syntynyt Elfving kirjoitti kirjansa ruotsiksi, josta ne käännettiin suomeksi, mutta ruotsiksi niitä ei kuitenkaan koskaan julkaistu. Kirjailija ja poliitikko, yleinen kulttuurivaikuttaja Agathon Meurman toimi suomennosten editorina.

Elfving oli suomalaismielinen taustastaan huolimatta, ja hänen esikoisteoksensa *Härkmanin pojat* (1887, toinen laitos 1908) kertoo isonvihan ajasta vahvoin venäläisvastaisin painotuksin. Lisäksi siinä kritisoidaan Ruotsin armeijan toimintaa. Ylipäätään Elfving muutenkin kyseenalaistaa sankaruutta enemmän kuin muut aikansa historialliset kirjailijat. Lisäksi naiset saavat hänen historiallisissa teoksissaan laajempaa näkyvyyttä kuin muissa ajan teoksissa eikä niissä myöskään kuvata sotimista niin taajaan kuin vaikkapa Mellinin *Paavo Nissessä*. Teoksen pohjalla on Gabriel, Juhana ja Kustaa Herpmanin toiminta venäläisiä vastaan 1710-luvulla. Elfving on muuttanut poikien sukunimen Härkmaniksi.

Pohjan-Piltti on julkaistu pariinkin otteeseen uudestaan painettuna (viimeksi vuonna 2007), Mellinin ja Auran teoksia taas ei ole ollut painettuna saatavilla yli sataan vuoteen. Auran *Härkmanin poikien* kohdalla käytetään tässä kirjassa vuoden 1908 laitosta.

Juri Nummelin

Gustaf Henrik Mellin

Paavo Nissinen

Kuvaelmia viimeisestä Suomen sodasta

Suom. Antti Jalava

Julkaissut alun perin Söderström, 1879.

Alkulause

Kaksi Suomen urhoollisen armeijan loistavimmista tappeluista ynnä muutamat kohtaukset Tampereella ovat antaneet aihetta tähän pienen kertomukseen. Se perustuu siis todenperäisiin tapauksiin, jotka ehkä monelle ovat tutut. Vaanjunkkari Roth'in ja vältvääpeli Spof'in, niiden rohkeain sissein, yritys katkaista kenraali Rajevskin koko sotajoukko on vähän tunnettu, vaikka toinen heistä vielä lienee elossa kotipaikassansa. [Kirjoitettu viidettäkymmentä vuotta takaperin. Suoment. muist.] Ulkomaan sanomalehdet siltä ajalta sisälsivät tosin Pietarista sen tiedon, että "kenraali Rutt ja amiraali Spuff", joka muka oli laivaston päällikkönä Suomen sisävesillä, olivat piirittäneet Rajevskin, mutta asian todenmukainen laita on tässä kerrottu. Evesti Gek, joka itse on kirjoittanut elämäkertansa, on siinä perheensä onnettomista kohtaloista sodan aikana ilmoittanut muutamia seikkoja, joita myöskin on käytetty.

Somap' on sotahan kuolla,
Kaunis miekan kalskehesen.
Kalevala xxxvi: 31, 32.

I

Tappelu Lapualla

Lapuan kylän edustalla oli kenraali Rajevski asettanut sotajoukkonsa edulliseen asentoon. Hevososen selässä, upsieriensa keskellä, katseli hän muutamalta kylän vieressä olevalta mäeltä asemataan; hänen sydämensä sykki levottomasti, sillä syvät huolet raskauttivat hänen mieltänsä. Silmäillessään sotilaitansa ei häntä enää kohdannut heidän raikkaat hurranhuutonsa, osoitukset voiton ilosta ja miehuudes-

ta. Kääriytyneinä ryysyihin lepäsivät he, kivärit vieressään, laihoina ja nääntyneinä tanterella.

Kääntäessään silmänsä muutamaa loivaa mäkeä kohti, jota pitkin tie metsäkunnailta päin johdatti alas kylään, katseli kenraali, syvästi miettien, synkkää metsää, jonka etäisessä sisässä kahakka, ankara kuin ainakin tällä sotaretkellä, riehui. Eräs ajutantti oli ilmoittanut hänelle, että etujoukko pakoitettiin takaisin päin. Hän päätti sentähden pitää tappelua Lapuan viljavassa laaksossa, jossa hänellä oli tilaisuus paraimmalla tavalla käyttää suurta joukkoansa.

Oli Heinäkuun 14 päivä 1808, ja viljapellot, joita ratsuväki osaksi oli tallannut, seisoivat leikkaamatta. Rajeovski oli asettanut vasemman sivujoukkonsa niihin avaroihin ruispeltoihin, jotka olivat läheisen Isokylän edessä, jonka lävitse tie hänen asemansa takapuolelta meni Uuden Kaarlepyyn kautta Vaasaan. Yksi patteri puolusti tätä sivujoukkoa ja suojeli tietä. Oikea sivujoukko seisoj Liuharin kylässä Salmin tien vieressä. Tässä kylässä lepäsivät Venäläisten haavoitetut ja sairaat, ja takapuolelle kylää, joka oli likinnä niitä kunnaita, joilta Suomalaisia odotettiin, oli kiireimmittäin tehty tie muutamien suopeltojen ylitse. Pääjoukkonsa oli Rajeovski koonnut Lapuan kylän edustalle, jossa tykistö monilukuisen ratsuväen suojassa puolusti Kauhavan mäkilöiltä tulevaa tietä.

Kaksi kasakkia toi nyt Venäläisten päällikölle nuoren suomalaisen talonpojan, jonka he olivat ottaneet vangiksi metsässä. Tämä oli kookas, solakka ja hyvin vaateitettu mies oikeassa Suomen kansallispuvussa. Hänen päässänsä oli pikkuinen lakki, tehty kuudesta kolmiikulmaisesta verkapalasta. Sininen takki ja sen yli mekko olivat keltaisella vyöllä kiinnitetyt hänen vartalonsa ympäri, niin että hänen kaulansa ja leveä rintansa olivat paljastettuna. Jalassa oli hänellä pieksut. Vaikka hänen kätensä olivat sidotut kiinni selän taa, säihkyi hänen sinisissä silmissänsä tuima ynseys, kun hän seisoj kenraalin edessä.

Muuan ajutantti rupesi Suomen kielellä tutkimaan vankia; toinen kasakeista otti hänen jahtilaukkunsa ja antoi sen kenraalille. Laukussa löytyi yksi kirje ja vähän ruoka-aineita. Eräs toinen ajutantti au-

kaisi kirjeen ja ilmoitti kenraalille, että sen oli kirjoittanut eräs upsierin rouva miehellensä, majuri Gekille Porin rykmentissä, ja että kirje sisälsi ainoastaan tietoja perheellisistä seikoista.

Tutkittaessaan vastasi talonpoika lyhyesti ja jäykästi:

”Nimeni on Paavo Nissinen.”

”Kotoisin Kurun kappelista.”

”Vien kirjettä upsieri Gekille hänen vaimoltansa.”

”Läksin toispäivänä aamulla Kurusta.”

”Suomalaista sotaväkeä ei ole niillä paikkakunnilla.”

”Venäläisten päällikön nimi Tampereella on von Möller.”

”Rouva Gek asuu miehensä virkatalossa Kurussa.”

”Hänellä on kolme lasta, tyttäriä: nuorin kymmenen vuoden vanha.”

”Tahdoin tiedustella, kuinka hänen miehensä jaksaa.”

”Hän piti tavattaman Uuden-Kaarlepyyn seuduilla.”

Ajutantti selitti talonpojan vastaukset, mutta sanoi myöskin pelkäävänsä hänen olevan vakojan. Ainakin saattoi hän viedä Suomen armeijalle tietoja Venäläisten asemasta. Hän oli ollut aseisin puettu, mutta kätkenyt pyssynsä kasakkien päälle-karatessa. Puukkonsa olivat hänellä vielä jällellä tupessa, joka riippui hänen vyöstänsä.

Kenraali mietti hetken aikaa; sen perästä käski hän viedä talonpojan Liuhtarin kylään vartioittavaksi, Kasakit veivät vangin paikalla pois.

Vietäessään lausui hän:

”Ei itku hädästä päästä,

Parku pitkistä pahoista.”

Ajutantti käänsi sananlaskun kenraalille, joka sen jälkeen taas rupesi asematansa tarkastelemaan. Kaksi kasakia tuli täydessä laukassa metsäkunnaalta. He viipyivät ainoastaan silmänräpäyksen etuvartiain luona; sen perästä lensivät he kummulle, jossa kenraali istui. Toinen otti lakin päästänsä ja veti siitä esiin paperilipun, jonka ajutantti antoi kenraalille. Rajeovski luki sen tarkkuudella. ”Käske Kullneff’in kiiruusti oikean sivujoukon kanssa vetäytyä Liuhtariin päin”, sanoi hän ajutantille. Tämä viittasi kasakeille, jotka nyt seurasivat häntä kunnaita kohden.

“Demidoff’in rykmentti lähtee vasemmalle sivulle vuorottamaan Kullneff’in jääkäreitä”, pitkitti kenraali kahdelle toiselle ajutantille; “toinen pataljona Grodnon rykmenttiä ja ensimmäinen Volhynian pataljona oikean sivun vuorottamiseksi! Kosatschkofski molempain pataljonain päälliköksi!”

Ajutantit nelistivät pois ja hetken kuluttua kuului rummun pärinä molemmissa sivujoukoissa. Väsyneet sotamiehet nousivat ylös tottelevaisesti, asettuivat komentosanain mukaan ja pian marssi kaksi parvea, ylös kummaltakin sivulta, ylös kunnaita kohti, jossa katosivat honkain joukkoon.

Nyt havaittiin liikunto oikeassa sivujoukossa, Salmin tiellä. Kenraali käänsi silmänsä sinnepäin. Se oli venäläinen kurieri. “Vihdoin viimeinkin!” huusi Rajeovski nähdessänsä hänet. “Keisari muistaa meitä! saamme apua!” ja tätä sanoessaan syttyi kipinä toivoa ja iloa hänen kolkossa silmässsä.

Kurierit tuli kenraalin luokse ja antoi hänelle kirjeensä. Vaihtelevia mielenliikuntoja havaittiin korkean soturin kasvoilla, kun hän luki papereja. Viimein lausui hän: “Hyvät herrat! Hänen Majesteettinsa Keisari lähettää tervehdyksensä uskollisilleen. Hän muistaa meitä ja on lähettänyt meille sekä apuväkeä että ruokavaroja. Paitse sitä tulee ruhtinas Dolgoruki, Keisarin nuoruuden ystävä, ottamaan osaa tappeluihimme ja kunniaamme. Ilmoittakaa tämä sotamiehillemme ja sanokaa myöskin heille toivoni olevan, että Keisarin ystävä on löytävä meidät sankareina voitettuihin vihollisten ja voitonmerkkien keskellä.”

Yleinen ihastus oli upsieriston vastaus kenraalin sanoille ja keisarillinen tervehdys levisi pitkin rivejä, joissa se otettiin vastaan hurranhuudoilla. Uusi elo heräsi sutureissa ja ilon tunne pujahti ikäänkuin outo ja tottumaton vieras heidän villien rintainsa lävitse. Puutteen ja tappiot unhotettiin hetkeksi ja odotetut vaarat näkyivät heistä iloisilta leikeiltä. He toivoivat yltäkylläisyyttä ja hyviä päiviä, joita heidän jo kauan oli täytynyt kaivata, ja tämä innostutti heitä kaikkia.

Mutta ainoastaan hetkeksi saivat Venäläiset antautua näille iloisille toiveille. Kivärinlaukauksia kuului metsästä, eikä kauan viipynyt,

ennenkuin sekava joukko venäläistä jalkaväkeä tuli näkyviin ylimpänä mäellä metsän rinteessä. Molemmiin puolin tietä rupesi äkkiä levenemään vaalean sinisiä savupilviä honkatyvien välissä. Niissä havaittiin tulen leimauksia. Venäläisiä jääkäreitä näkyi vähäisissä parvissa pitkin metsän rinnettä. Kivärinlaukausten seassa kuului hurranhuutoja.

Ja alas mäeltä pakenivat Venäläisten joukot yhä enemmän harveten. Maantieltä kuului tykkien järeät pamaukset. Silloin tulivat hätärummut liikkeelle pitkin Venäläisten rivejä. Sotamiehet asettuivat joukkoihin. Sytyttimet viritettiin pattereissa. Metsän rinteessä, jonka Venäläiset olivat jättäneet, näkyi samassa pitkä jono jääkäreitä, jotka viheriöistä takeistaan tunnettiin olevan nuot peljätyt ja peljättävät Savolaiset. He seisahtivat, ikäänkuin silmäilläksensä tappelutanner-ta ja hengähtääksensä.

Rajevski, joka vielä kerran oli tarkannut asemaansa ja vihollisen rivejä, huomasi samassa erään ratsastajan, joka, peitettynä tomulla ja mustununna ruudinsavusta, vaahtavalla hevosellaan riensi alas mäeltä ja lähenei kenraalia. Tämä kohotti kätensä ystävällisesti häntä vastaan. "Kullneff"! huusi hän, "teillä on taas ollut kuuma päivä. Kello oli jo neljä ja te olette ollut tulella kello seitsemästä aamulla. Terve tultuanne, terveenä ja eheänä!"

Kullneff koski kädellensä lakkiaan ja vastasi: "Niin, mutta jano minulla on, niin että kieleni on kuuma kuin ryykkirauta. Saakelin Savolaiset! Se on majuri Tujulin, joka johdattaa heidän tarkk'ampujiansa. Ja heidän jälissään tulee koko Suomen armeija. Adlercreutz on tullut Kauhavan joen yli ja hänen prikaatinsa astuvat pitkin isoa maantietä."

Rajevski viittasi ajutanteille ja yksi heistä antoi Kullneff'ille pullon. "Ah!" huusi hän, hajusta tunnettuansa, että se oli rommia. Hän nosti pullon huulillensa ja nielaisi muutamia aika lotkauksia virkistysjuomasta. "Saakelin Savolaiset!" pitkitti hän, eroitettuaan huulensa pullosta.

"Jos Adlercreutz on lähellä, niin on hyvä", sanoi kenraali. "Hän on urhoollinen sotija, sitä ei kukaan voi kieltää, mutta kun vaan kerran

saamme hänet tuleen, niin että hän oikein innostuu, unhottaa hän kaikki määräyksensä ja antaa väkensä mennä mihinkä se tahtoo ja tehdä mitä se taitaa. Mitkä prikaatit hänellä ovat myötänsä?”

”Kaikki neljä!” vastasi Kullneff. ”Minä luulen että hänellä tällä kertaa on enemmän kuin puoli siitä luvusta, mikä meillä on. Sekä Döbeln että Gripenberg ovat kanssa.”

”Döbeln myös! Ja meillä ei ole täyttä kahta sen vertaa väkeä kuin heillä! Voi vaivaisia, nääntyneitä satureitani! Suomalaiset tappelevat kuin hurjat. Montako tykkiä heillä on?”

”Kumminkin kaksitoista, kentiesi kuusitoistakin. Tavallisuutta myöten on tykistö kmljetettu maantiellä, jalkaväen marssiessa molemmilla puolilla. Ratsuväkeä heillä on aivan vähän. Aamulla kohtasin yhden tirajöri-jonon Karjalan jääkäreitä, joita pakoitin takaisin, kunnes Savon molemmat pataljonat tulivat heille avuksi. Nuot riivatun Savolaiset karkasivat hurraa huutaen päällemme ja varsin mahdollonta oli saada meidän vaivaisia raukkojamme seisomaan heidän pitkiä pajunettejansa vastaan. Minulta meni paljon väkeä hukkaan.”

”Te olette urhoollisin ja valppain meistä kaikista, Kullneff! Kun te pakenette, tiedämme olleen mahdollottoman kenellekään muulle tehdä vastarintaa. Ehkä nyt tahdotte vähäisen levähtää tuolla kylässä, tappelun alkaessa. Kun kutsun teitä, pitääkää itsenne valmiina parin ratsasjoukon kanssa ryntäämään vihollisen sivuun.”

Kullneff nosti lakkiansa ja käänsi hevosensa, ratsastaakseen Liuh-tariin. Hänen piti antaman pullo ajutantille, mutta hän nosti sen vielä kerran huulillensa ja näkyi vaan vastahakoisesti siitä eriävän. Vihdoin, kun pullo jo melkein tyhjänä oli omistajansa kädessä, kannusti hän ratsuansa ja katosi kylään.

Sill’aikaa oli Suomalaisten tykistö tullut kunnaalle ja rupesi varovasti liikkumaan siitä alas. Jääkäri-jonot metsän rinteessä tihenevät ja lähestyivät myöskin laaksoa. Molempain rivien välissä liikkui vähäisiä kasakkiparvia. Niin pian kuin he tulivat liian likelle Suomalaisten jääkärejä, lähettivät nämä muutamia laukauksia, jotka aina vähensivät kasakkien lukua.

Viimein oli Suomalaisten tykistö ehtinyt alas kunnaalta. Se rupesi kohta lähettämään laukauksia, joihin vastattiin Venäläisten patterista Lapuan edustalla. Venäläisten etujoukot vetäytyivät riviinsä ja kivärituli taukosi. Molemmat sotajoukot seisoivat vastatuksin, katsellen tykistön ampumista.

”Tämä ei ikänä kestä kauan”, sanoi Rajevski eräälle ajutantille. ”Adlercreutz valloittaa pian Liuhtarin, joka on häntä likinnä. Ratsastakaa sinne ja käskekää Kullneff’in valmistautua ankaraan ryntäykseen. Käskekää myöskin Petrov’in rykmenttiä varajoukosta lähtemään hänen avuksensa.”

”Kenraalini”, sanoi muuan toinen ajutantti, tarjotessansa Rajevskille pitkäsilmän ja osoittaen kädellensä kunnasta, ”te olette toivonut nähdä Adlercreutz’ia. Se on hän, tuo lyhyenjäntterä mies, ympyräisillä ja iloisilla kasvoilla, joka istuu kailovan ratsun selässä oikealla puolella savupilviä.”

Rajevskin katsanto ilahtui ja suurella uteliaisuudella nosti hän kiihkarin silmällensä. Hetken kuluttua lausui hän: ”minä luulen, että se on Döbeln, tuo mies, jolla on musta vanne otsan ympäri, hän on peiloittavin kaikista vihollisistamme. Hän ja Adlercreutz puhuvat keskenänsä. Siitä syntyy varmaan joku rohkea liikunto. Jos Adlercreutz olisi ollut yksinänsä, olisimme jo aikaa sitten olleet täydessä tappelessa. Ah! katsos tuota! Döbeln järjestää väkensä umpijoukkoon. Lempo vieköön! Hän tekee rynnäkön patteriamme vastaan. Käskekää raukuunarykmentin asettua riviin ja rynnätä hänen päällensä sivulta, niin pian kuin hän tulee niin liki patteria, että sen tykit ulottuvat häneen.”

”Porilaisilla on sotainen ryhti, sitä ei kukaan voi kieltää”, virkkoi eräs ajutantti, joka myöskin pitkäsilmillä oli katsellut umpijoukkoa. ”Majuri Gek on päällikkönä ensimmäisessä eli Ruoveden komppaniassa.”

”Hän, jonka piti saaman kirje vaimoltansa tuon suomalaisen talonpojan kautta?”

”Juuri hän.”

”Kuinka hänet tunnette, hyvä Nefnef?”

“Kulkeissamme Tampereen lävitse näin siellä hänen vaimonsa ja tyttärensä. Silloin kuulin myöskin niin paljon hänestä puhuttavan, että olen kysynyt jääkäreiltämme, kuka hän on. Te hyvin tiedätte, että olletikin jalkaväki tuntee toinen toisensa.”

Döbeln’in prikaati tuli nyt alas kunnaalta ja seisahtui Suomalais-ten tykistön eteen, joka samassa vaiken. Neljäs prikaati Cronstedt’in komennolla liittyi myöskin joukkoon ja tuli alas tielle. Mutta siitä oli tällä erällä poissa Savon jääkärit, jotka nyt seisoivat varajoukkona metsän rinnassa, vaikka heidän toivonsa oli vielä päästä tappeluun ennen sen loppua.

Cronstedt’in priikaati rupesi liikkumaan. Ensiksi marssivat Karjalan jääkärit jonossa molemmin puolin tietä. He lähenivät juoksujalassa Venäläisten kartessi-tulen lävitse. Tappelu tuli ankaraksi ja jok’ainoa Karjalan luoti harvensi vihollisen tykkiväkeä. Sev’in jalkarykmentti läheni nyt vaihettaaksensa laukauksia jääkärien kanssa, ja joukko rakuunia karkasi täydessä laukassa Savolaisia vastaan, jotka, kuten jo sanottiin, varaväkenä seisoivat metsän rinnassa ja nyt ojenetuilla pajuneteilla ottivat ryntääjiä vastaan. Mutta turhaan rakuunat liikuttivat raskaita sapeleitaan. Yksi laukaus Karjalan jääkärien kiväreistä kohtasi heidän sivuansa ja pellon sarka, jossa Tuoni tällä kertaa teki runsaan niitoksen, peittyi kaatuneilla ja haavoitetuilla, hevosilla ja miehillä. Tiheä savupilvi peitti tämän osan tappelutannerta.

Rajevski lähetti 24:n jääkäriyrykmentin Vlastoff’in johdatuksella auttamaan rakuunia. “Tuo on juuri Suomalaisien tapaista!” huusi hän. “He ahdistavat keskijoukkoamme niin suurella rajuudella, että sen kautta itse joutuvat turmioon. Nefnef, riennä vasemmalle sivulle! Anna sen liikkua eteenpäin, niin joutuvat he kahden tulen keskelle!”

Ajutantti kiiruhti pois, mutta kohta sen perästä huomasi Rajevski liikunnon, joka hämmästytti häntä. Kivärinlaukauksia kuului näet juuri siltä taholta. Nyt havaittiin, ettei Döbeln, niinkuin ensin luultiin, seurannutkaan Cronstedt’in prikaatia, vaan että hän oli eronnut sivulle ja riento-askelin karannut Rajevskin vasemman sivujoukon päälle Isokylän edessä. Täydessä laukassa riensivät urhoolliset Pori-

Historiallinen romaani on ollut Suomessakin suosittu lajityyppi 1800-luvun puolivälistä saakka, aina Topeliuksesta ja Juhani Ahosta alkaen, mutta varhaisempiakin esimerkkejä löytyy. Tähän kirjaan on koottu kolme vanhaa historiallista romaania, joista kaksi on suomalaisten kirjailijoiden teoksia ja yksi on suomalaissyntyisen kirjailijan Suomeen sijoittuva teos.

Gustaf Mellinin Paavo Nissinen sijoittuu Suomen sotaan 1808-1809, Yrjö-Sakari Yrjö-Koskisen Pohjan-Piltti pakanuuden viimeisiin aikoihin 1200-luvulle ja Auran eli Betty Elfvingin Härkmanin pojat isonvihan aikaan. Kirja on hyvä kooste varhaisinta historiallista romaaniamme. Mukana myös Juri Nummelinin lyhyt johdanto aiheeseen.

**KUSTANTAMO
HELMIVYÖ**

**KÄNNET TAKOI
JUHA TÄPIO LASSENPOIKA LINDROOS**

ISBN 978-952-7469-33-0

9 789527 469330